

گردشگری اجتماع محور و توسعه سکونتگاه‌های ساحلی - پیراشهری بوشهر

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۱۵

پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۷/۲۶

صفحات: ۴۷-۷۶

فاطمه دهقانی؛ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.
 غلامرضا جعفری‌نیا؛ دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.
 علی شمس‌الدینی؛ دانشیار گروه معماری و شهرسازی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

چکیده
 حضور آگاهانه‌ی مردم در صحنه فعالیت‌های گردشگری از طریق اصل ارتباط ارگانیک بین توسعه پایدار و گردشگری پایدار، یکی از شاخص‌های اصلی توسعه پایدار است. امروزه از گردشگری اجتماع‌محور تحت عنوان CBT یاد می‌کنند در حقیقت CBT، نوعی از گردشگری جایگزین است که بر ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مردم محلی، به‌عنوان ابزارهایی برای رسیدن به توسعه جامعه تمرکز دارد. این نوع از گردشگری براساس رویکرد مشارکتی شکل گرفته است، مشارکت فعال جامعه در برنامه‌ریزی گردشگری را تسهیل می‌کند، روابط متقابل میان گردشگران و جامعه را افزایش می‌دهد و میراث فرهنگی و طبیعی منطقه را حفظ می‌کند. بخشی از گردشگری روستایی به روستاهای پیراشهری مربوط می‌شود که به دلیل جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و تفریحگاهی به‌عنوان خانه‌های دوم همواره نقش اساسی را ایفاء نموده‌اند و به‌واسطه همین نقش، جایگاه متفاوتی را داشته‌اند. بر همین اساس هدف این پژوهش ارزیابی و سنجش اثرات گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر است. روش پژوهش این تحقیق توصیفی-تحلیلی؛ و نوع آن پیمایشی است. ساکنان سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند. نمونه آماری این پژوهش از طریق فرمول کوکران به تعداد ۴۰۰ نفر تعیین شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین گردشگری اجتماع‌محور و توسعه سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر به لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، نهادی و زیست‌محیطی ارتباط معناداری وجود دارد.

واژه‌های**کلیدی:**

گردشگری
 اجتماع‌محور،
 سکونتگاه‌های
 پیراشهری،
 روستاهای
 ساحلی،
 بوشهر.

E- Mail: jafarinia_reza@iaubushehr.ac.ir

نحوه ارجاع به مقاله:

دهقانی، فاطمه. جعفری‌نیا، غلامرضا. شمس‌الدینی، علی. ۱۴۰۲. گردشگری اجتماع‌محور و توسعه سکونتگاه‌های ساحلی - پیراشهری بوشهر. مجله توسعه فضاهای پیراشهری. ۹(۱): ۴۷-۷۶.

گردشگری روستایی در سال‌های اخیر به‌عنوان عاملی مهم در تحول و توسعه نواحی روستایی مورد توجه قرار گرفته است. بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی روستایی طی دهه‌های اخیر دچار افول شدید شده و سطح درآمد و اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی سنتی، به‌ویژه درآمد سرانه روستاییان، تا کمتر از میزان درآمد سرانه‌ی کشور کاهش یافته است. با گسترش روزافزون مهاجرت‌های روستایی، کاهش درآمد خانوارهای روستایی، نیازی روزافزون به فعالیت‌های جایگزین و درعین حال مکمل برای کشاورزی احساس می‌شود تا به‌منظور توسعه پایدار روستایی، امکان بهره‌مندی روستاییان از معیشت پایدار فراهم آید. (حسین‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۱۶). از سوی دیگر، افزایش نرخ بیکاری و در نتیجه خروج نسل جوان و افراد دارای تحصیلات بالاتر از اجتماعات روستایی، بافت و ساختار نواحی روستایی را به خطر انداخته است. پایداری در وضعیت کشاورزی و روبه‌رو بودن این بخش با ریسک‌ها و خطرات موجود نه تنها درآمد روستاییان و بهره‌برداران کشاورزی، بلکه زندگی بخشی از جامعه را با تهدید روبرو نموده است، نیاز روزافزون به وجود منابع جدید درآمدی در نواحی پیراشهری را دوچندان کرده است (Byrd, 2008: 8). بنابراین گردشگری نه تنها به‌عنوان ابزاری بالقوه برای تغییر این وضعیت، بلکه به‌عنوان یکی از عناصر جدایی‌ناپذیر راهبرد توسعه‌ی روستایی مطرح شده است. به همین دلیل روستاهای پیرامون کلان‌شهرها و شهرها به دلیل دارا بودن قابلیت‌های طبیعی به‌عنوان مقاصد برای گردشگری در مقیاس خرد برگزیده می‌شوند. گردشگری روستایی پیرامون شهرها، سبب آن گردیده که رویکرد توسعه بر مبنای شناخت زیرساخت‌های طبیعی، پتانسیل نیروی انسانی و تاریخی روستاهای واقع در پیرامون شهرها و در نظر گرفتن مزیت نسبی متنوع سازی اقتصاد روستایی مورد توجه قرار گیرد (صفری علی‌اکبری و صادقی، ۱۳۹۹: ۱۱۳).

در این میان گردشگری جامعه‌محور که از دهه ۱۹۷۰ مطرح گردید یکی از رویکردهای مؤثر و مورد توجه توسعه در مناطق روستایی است که متضمن سطح بالای مشارکت جوامع با توجه به پایداری در فرآیند توسعه و برنامه‌ریزی گردشگری است. مشکلات ناشی از الگوهای سنتی توسعه گردشگری از طریق تجارب جهانی، تحقق توسعه پایدار گردشگری را به سمت الگوی توسعه گردشگری جامعه‌محور هدایت کرده است. الگوی گردشگری جامعه‌محور با توسعه پایدار گردشگری مرتبط است، زیرا هر دو از منابع طبیعی و فرهنگی مشترکی استفاده می‌کنند (تولایی و دیگران، ۱۳۹۳: ۹۶). برای حصول پایداری در گردشگری روستای و همچنین مشارکت در اقتصاد ملی، رضایتمندی ساکنان محلی و گردشگران امری حیاتی است. (کرمی‌دهکردی و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۸۲). مطالعات نشان می‌دهد زمانی می‌توان از پتانسیل حمایت جامعه محلی بهره برد که نگرش آنان نسبت به اثرات گردشگری، مثبت باشد. درک و حتی پیش‌بینی نگرش ساکنین از توسعه گردشگری و عواملی که می‌تواند عکس‌العمل آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد در دستیابی به حمایت ساکنین برای توسعه گردشگری ضروری است (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۶). کشور ایران با توجه به برخورداری از تمدن کهن و آثار تاریخی فراوان و جاذبه‌های فرهنگی - طبیعی به تصدیق سازمان یونسکو از نظر دارا بودن جاذبه‌های گردشگری در ردیف دهم جهان قرار دارد. در حالی که با وجود رونق‌بخش گردشگری در سال‌های اخیر، هنوز ایران جایگاه شایسته خود را در بخش گردشگری در دنیا پیدا نکرده است. امروزه گردشگری به‌عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد جهانی، سهم چشمگیری را در معادلات بین‌المللی ایفا کرده است. از این رو با توسعه فعالیت‌های گردشگری و شناساندن بخشی از جاذبه‌های جهانگردی ایران به‌خصوص در

روستاها، می‌توان به بهبود و ارتقای سطح این فضاها کمک شایانی کرد و برای بهسازی و بازسازی کالبد اقتصادی و اجتماعی آن‌ها گام‌های مؤثری برداشت و با توسعه گردشگری روستایی به اقتصاد ملی کشور کمک کرد (شمس‌الدینی، ۱۳۹۸: ۱۰۶).

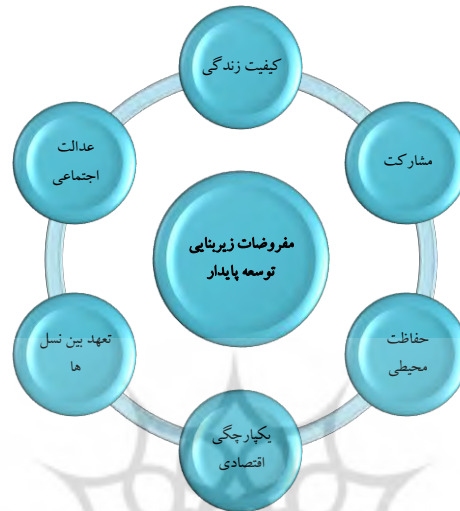
ایران با وجود دارا بودن حدود ۵۸۰۰ کیلومتر نوار ساحلی در خلیج فارس، دریاهای عمان و خزر، نه تنها سهم بسیار ناچیزی از درآمدهای گردشگری دریایی جهان و خاورمیانه را به خود اختصاص داده، بلکه حتی نتوانسته پاسخگوی گردشگران داخلی باشد، به گونه‌ای که بسیاری از مردم برای بهره‌گیری از سواحل و امکانات گردشگری دریایی، راهی کشورهای مانند امارات و ترکیه می‌شوند، موارد فوق در مورد استان بوشهر نیز صادق است.

شاخص‌های کلان اقتصادی استان بوشهر نشانگر این موضوع است که هرچند در محدوده جغرافیایی این استان ساحلی، تولید ثروت بالایی صورت می‌گیرد ولی این تولید ثروت عمدتاً در بخش‌های نفت و گاز است و تأثیر فراوانی بر تولید اشتغال برای مردم استان بوشهر نداشته است. با توجه به شکل جغرافیایی و قرارگیری هشت شهرستان از ۱۰ شهرستان استان در کنار سواحل خلیج فارس و ظرفیت‌های بالای گردشگری در سکونتگاه‌های پیراشهری، طبعاً برنامه‌ریزی برای گردشگری روستاهای ساحلی می‌تواند نقش مؤثری در تولید ثروت و ایجاد اشتغال داشته باشد. لذا اتخاذ تدابیر اصولی برای بهره‌مندی از این مزایای طبیعی ضمن حفاظت از محیط‌زیست، درآمدزایی اقتصادی، هویت طبیعی روستایی، می‌تواند نقش مؤثری در توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستاهای برخوردار از مناطق طبیعی (ساحلی) را فراهم سازد. و مطابق تعاریف ارائه شده از گردشگری اجتماع‌محور، در واقع شکلی از گردشگری است که کاملاً مرتبط با طبیعت، فرهنگ و سنت‌های محلی می‌باشد. با توجه به استقبال مردم به سمت این صنعت سودآور این پژوهش به دنبال ارزیابی و سنجش اثرات گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی شهر بوشهر است. در این راستا این سؤال مطرح می‌شود که آیا توسعه گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی ساحلی تأثیرگذار است؟ و مهم‌ترین ابعاد ناشی این تأثیرگذاری در مناطق پیراشهری بوشهر کدامند؟

از آنجایی که در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌نیافته، وجود ضعف‌ها و کمبودهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق روستایی اغلب موجب اختلال در روند توسعه ملی این کشورها شده است، بدین لحاظ توسعه روستایی به‌عنوان یکی از بخش‌های اولیه و پایه در توسعه ملی، توجه صاحب‌نظران و اندیشمندان توسعه این کشورها را به خود جلب کرده است (فال سلیمان و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۶). بر همین اساس، تمایل به توسعه و پیشرفت جوامع روستایی در زمینه تحولات اقتصادی - اجتماعی به‌سرعت در حال رشد بوده و به‌عنوان راهبردی برای بهبود شرایط زندگی و مهم‌ترین راه‌حل برای مشکلات روستاییان است (حسنلو و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۵۸). یکی از راهبردهای که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از کشورها به اجرا درآمده است و نتایج مثبت به همراه داشته است، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی پیرامون مناطق شهری می‌باشد. بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه، از صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند و بر این باورند که گردشگری، به‌عنوان موضوعی چند ارزشی از راهکارهای مهم نیل به توسعه پایدار بشمار می‌رود (افتخاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۷۶). گردشگری در کشورهای مختلف نقش مهمی را ایفاء می‌نماید و این بعد از توسعه همواره اثرات قابل توجهی را در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی شکل داده است (Balan &

Burghilea, 2015: 276). گردشگری در حکم صنعتی پویا، تأثیر مهمی در نیل به توسعه پایدار در جوامع گوناگون دارد به طوری که، با توجه به آثار بی شمار و ارتباط پیچیده آن با سایر بخش های اقتصادی، نه تنها در نقش موتور محرک رشد عمل می کند، بلکه به عنوان ایجاد کننده فرصت های اشتغال و درآمد نیز مطرح است (محمد زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۵). گردشگری می تواند راه حل مؤثری برای اصلاح و تجدید حیات نواحی روستایی و یا توجیهی برای بهبود خدمات زیربنایی و حتی روبنایی در این نواحی باشد (شمس الدینی، ۱۳۹۳: ۱۹۱). بخشی از گردشگری روستایی به روستاهای پیرامون شهری مربوط می شود که به دلیل جاذبه های تاریخی، طبیعی، تفریحگاهی به عنوان خانه های دوم همواره نقش اساسی را ایفاء نموده اند و به واسطه همین نقش، جایگاه متفاوتی را داشته اند. گردشگری روستاهای پیرامون به عنوان تفرجگاهی برای گذراندن اوقات فراغت شهروندان محسوب شده و پاسخگوی تقاضای گردشگران در بازار گردشگری شناخته می شود (Yooshi & Byeonge, 2009: 101). گردشگری پیرامون شهری جنبه های مختلفی از سفر بازدیدکنندگان در خارج از خانه ها و شهرهای خود به مناطق اطراف شهر به منظور گذران تعطیلات، سفرهای روزانه کوتاه مدت، تفریح، صید و شکار، قرار گرفتن در دل طبیعت، یا حتی بازگشت به خاستگاه خود و ملاقات دوستان و خویشاوندان را نیز شامل می شود (English Tourist Council, 2002). بررسی وضعیت کلی اجتماعات روستایی در ایران نشان می دهد که برنامه های رفاه اجتماعی و توسعه روستایی انطباقی با الگوی توسعه پایدار ندارد. از آنجا که برنامه های توسعه از دستیابی به اهداف در همه زمینه ها دور مانده اند بیشترین آثار منفی خود را بر اجتماعات روستایی گذاشته است. به هر حال، اگر گردشگری روستایی بتواند نقش های محوله توسعه پایدار را به خوبی ایفا کند، می تواند خالق و محرک حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی - پایداری جوامع محلی - در تمام زیرشاخه های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و اکولوژیکی و همچنین خود صنعت گردشگری باشد (شریف زاده و مرادی نژاد، ۱۳۸۱: ۵۳۹). رویکرد از «بالا به پایین» و بخشی نگر در نقاط مختلف جهان به دلیل نادیده انگاشتن نیازها، درک واحدها - اساسی مردم محلی، در ارتقاء سطح زندگی در میان فقیران روستا - ایی توفیق چندانی به دست نیاورد (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۹ و ۱۵۱). بر این شالوده، در سال های اخیر، به دنبال تغییرات در رویکردهای توسعه و برنامه ریزی روستایی؛ رویکرد عقلایی گرای همراه با نگرش های از «کل به جز» قبلی، جای خود را به روش هایی با مبنای منطق های محلی و از «جز به کل» مشارکتی و ارتباطی به مثابه پیشروترین شیوه های برنامه ریزی که در علوم انسانی رواج یافته، داده است (رضوانی، ۱۳۸۷: ۱۱۸). مانفرد زیلر^۱ (۲۰۰۶) در چارچوب مفهومی توسعه روستایی با رویکرد توسعه پایدار که از مجموعه داده های اولیه در سه سطح خانوار، اجتماعات محلی و نهادی در کشورهای در حال توسعه به دست آمده، معتقد است «توسعه روستایی» در شرایطی مبتنی بر توسعه پایدار خواهد بود که بر اساس سه بعد و محور عمده برابری، رشد اقتصادی و پایداری محیطی باشد (زیلر، ۲۰۰۶: ۷۹). به عبارت دیگر توسعه پایدار رویکرد جامعی است که به ارتقای توسعه به شیوه هایی می پردازد که به محیط زیست ضربه ای وارد نیاید یا منابع طبیعی را ضایع نگرداند به گونه ای که در آیند دسترس باشد (دهشیری، ۱۳۹۵: ۶۶-۶۷). مفهوم توسعه پایدار ناظر بر این واقعیت انکارناپذیر است که ملاحظات مربوط به اکولوژی می تواند و باید در فعالیت های اقتصادی به کار گرفته شود. این ملاحظات شامل ایده ایجاد محیطی منطقی است که در آن ادعای

توسعه به منظور پیشبرد کیفیت همه جنبه‌های زندگی مورد چالش قرار می‌گیرد (ارجمندسیاه پوش، ۱۳۹۴: ۷۱). هدف اصلی توسعه پایدار، تأمین نیازهای اساسی، بهبود ارتقاء سطح زندگی برای همه، حفظ و اداره بهتر اکوسیستم‌ها و آینده‌ای امن‌تر و سعادت‌مندتر ذکر شده است. در این رابطه توسعه پایدار دارای مؤلفه‌ها یا جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی می‌باشد که هر کدام از مؤلفه‌های مذکور از عواملی چند متأثر بوده است. به گونه‌ای که در این رابطه در دوران پایداری توانمند بودن نیروی کار یک اصل مهم به حساب می‌آید (محمدی‌حمیدی، و سبحانی، ۱۳۹۷: ۱۰۱). شکل یک مفروضات زیر بنایی توسعه پایدار را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مفروضات زیر بنایی توسعه پایدار (منبع: نصیری ۱۳۷۹)

منظور از توسعه پایدار، تنها حفاظت محیط زیست نیست؛ بلکه مفهوم جدیدی از رشد اقتصادی است. رشدی که عدالت و امکانات زندگی را برای تمامی مردم جهان و نه تعداد اندکی از افراد برگزیده است (از کیا و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲۳).

گردشگری پایدار که از عبارت توسعه پایدار مشتق شده است. جایگزینی برای گردشگری انبوه است که در تلاش برای افزایش اثرات مثبت و کاهش اثرات منفی گردشگری برای جامعه محلی و محیط طبیعی است. در یک تعریف کلی می‌توان تمام انواع گردشگری را که با توسعه پایدار سازگارند یا موجب آن می‌شوند، گردشگری پایدار نامید (Liu, 2003:461). توسعه پایدار گردشگری توسعه‌ای است که در آن توازن و تعادل، حفظ ارزش‌ها و کیفیت اخلاقیات و اصول اقتصادی و نیز مزیت‌های اقتصادی همه به همراه هم دیده شده و کوشش می‌شود تا توسعه‌ای متعالی و متعادل و همه‌جانبه جایگزین توسعه صرفاً اقتصادی گردد. در این دیدگاه توسعه گردشگری با استفاده از منابع موجود به گونه‌ای است که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ضوابط قانونی جامعه و انتظارات گردشگران بتوان وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی، تعادل اقتصادی و رفاه مردم محلی را تأمین نماید (الوانی، ۱۳۷۲: ۱۰). به طور کلی می‌توان گفت که گردشگری جامعه‌محور، ابزاری برای دستیابی برای توسعه پایدار است به طوری که در طول ۲۰ سال گذشته، گردشگری جامعه‌محور، بخش جدایی‌ناپذیر از گردشگری پایدار شده است. پایداری در حوزه گردشگری شامل انواع مختلف گردشگری می‌شود. گردشگری جامعه‌محور مثالی

کامل از توسعه گردشگری پایدار است؛ زیرا در اغلب طرح‌های توسعه CBT، جامعه محلی مالکیت و مدیریت تسهیلات گردشگری را بر عهده دارند و این موضوع منافع اقتصادی بسیاری را نصیب اکثر افراد جامعه می‌کند (بروجنی و بذرافشان، ۱۳۹۵: ۱۲۴).

یکی از آشکارترین و مؤثرترین اظهارات درباره رویکرد اجتماع-محور توسعه گردشگری را در مهم‌ترین کتاب مورفی به نام «گردشگری رویکرد اجتماع-محور» (۱۹۸۵) می‌توان یافت. مورفی استفاده از یک رویکرد اکولوژیکی در برنامه‌ریزی گردشگری که بر نیاز به کنترل محلی در فرایند توسعه تأکید داشت، حمایت می‌کرد. یکی از اجزای اصلی این رویکرد، این تصور است که رفع نیازهای محلی از طریق رفع نیازهای گردشگران امکان‌پذیر می‌باشد (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۲۶).

گردشگری اجتماع-محور، نوعی از گردشگری است که اجتماع را مهم‌ترین عامل در برنامه‌ریزی و اجرا می‌داند. اجتماع مهم‌ترین گروهی است که از گردشگری منفعت می‌یابد. این نوع از گردشگری معمولاً کوچک مقیاس بوده و دارای هر دودسته منافع فردی و جمعی است. وجود یک چارچوب جامع برای برنامه‌ریزی و مدیریت پروژه‌های گردشگری روستایی اجتماع-محور ضروری است و تمام ابعاد جامعه روستایی را بایستی در برگیرد. به عبارت ساده، گردشگری اجتماع محور (CBT) را می‌توان به‌عنوان گردشگری "تحت مدیریت و متعلق به جامعه، برای جامعه" تعریف کرد (Asker et al, 2010: 10). الگوی توسعه گردشگری جامع محور سه خصلت اساسی دارد که در مجموع زمینه‌ساز صنعت گردشگری پایدار می‌شود. خصلت اول اینکه گردشگری اجتماع محور، پایداری اجتماعی را برای جامعه بومی به همراه دارد؛ چراکه در بیشتر قسمت‌ها، اعضای جامعه محلی فعالیت‌های گردشگری را توسعه می‌دهند و کنترل می‌کنند و به‌علاوه جوامع محلی درآمدهای حاصل از آن را به‌طور مستقیم دریافت می‌کنند. دوم اینکه برای فرهنگ، میراث و آداب و سنن جامعه محلی احترام و ارزش به همراه دارد. سوم اینکه از این طریق می‌توان از میراث طبیعی جامعه بومی حفظ و حراست کرد (تولایی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۰۰).

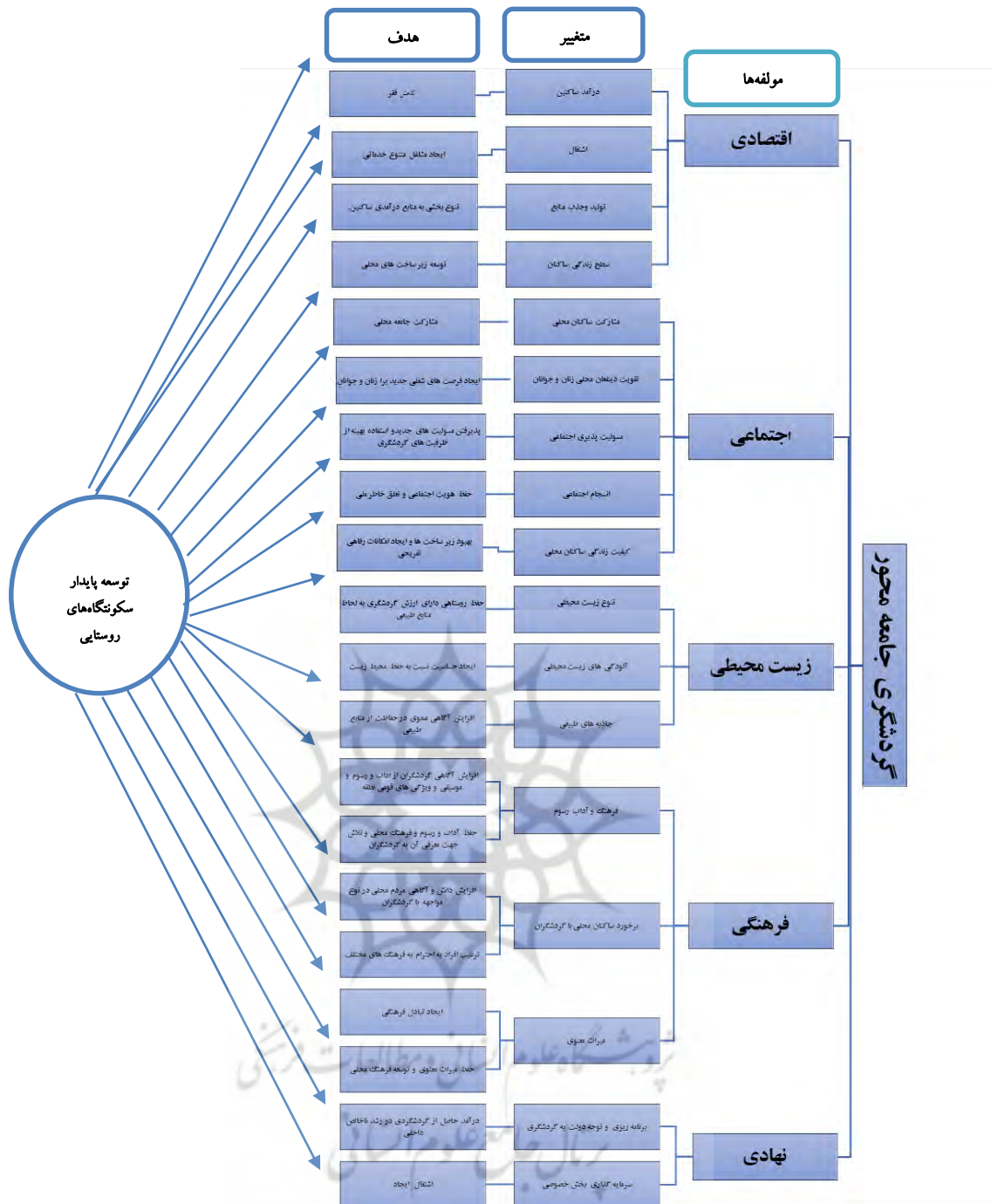
براین اساس چون این جامعه محلی است که فرصت‌های گردشگری را ایجاد می‌کند و تحت تأثیر توسعه آن قرار دارد، اعضای آن باید در فرایندهای تصمیم‌گیری توسعه گردشگری مشارکت داشته باشند و باید بتوانند تأثیرات گردشگری را بر اساس نگرانی‌های آن‌ها و مزایایی متنوعی که به همراه دارد از جمله مزایایی اقتصادی و فرهنگی و زیست‌محیطی ارزیابی نمایند (Kumar Walia, 2020: 26). تعاریف دیگری که برای گردشگری اجتماع محور مطرح شده شامل تصمیم‌گیری مشترک بین گروه است. همچنین شامل ذینفعان گردشگری و جامعه محلی می‌باشد که به شکل تعاونی شکل می‌گیرند (Trejos et al, 2009: 374). گردشگری جامعه محور گسترده‌ی وسیعی از اهداف مثل بهره‌مندسازی جامعه محلی از منافع گردشگری در مناطق روستایی و مشارکت آن‌ها در فرایند توسعه، فروش، تحویل محصولات و خدمات را مدنظر قرار می‌دهد (Tolkach et al, 2012: 41).

گردشگری اجتماع محور را می‌توان به‌عنوان یک ابزار توسعه اجتماعی در نظر گرفت که توانایی افراد را تقویت می‌کند. به افراد محلی کمک می‌کند و با تنوع بخشیدن به اقتصاد محلی، حفظ فرهنگ، حفظ محیط‌زیست و فراهم آوردن فرصت‌های آموزشی روش‌های دستیابی به درآمد در جامعه و درآمدهای جایگزین را به جامعه محلی ارائه می‌دهد (Shen, 2009: 137).

اساسی‌ترین هدف CBT تأمین درآمد برای جوامعی است که دارای فرصت‌های محدود برای توسعه فعالیت‌های اقتصادی هستند، لذا گردشگری جامع محور برای بازسازی اقتصادی مناطق روستایی، محیطی مناسب را فراهم می‌سازد (Zielinski, 2020:728). در مجموع، CBT را می‌توان به‌عنوان یک استراتژی برای توسعه جامعه، شناسایی کرد که متکی بر خوداتکایی، توانمندسازی، پایداری، حفاظت و ارتقاء فرهنگ برای بهبود معیشت یک جامعه محلی است. در گردشگری اجتماع‌محور فرهنگ محلی در خط مقدم جامعه ظاهر می‌شود هدف توسعه در این‌گونه جوامع دستیابی به خودکفایی کامل جامعه است و درهای جامعه محلی باید به روی جهان خارج بازگردد (Giampiccoli & Kalis, 2012:182). معیار ارزیابی موفقیت گردشگری اجتماع-محور که توسط متخصصان پیشنهاد شده در شش عامل اصلی خلاصه شده است: این نوع گردشگری باید عملاً مشارکت میزان و سببی از اجتماع را به همراه داشته باشد. منافعی که از گردشگری اجتماع-محور به دست آمده‌اند باید عادلانه در اجتماع مقصد توزیع شود. مدیریت مناسب و دقیق گردشگری ضروری است. گردشگری اجتماع-محور باید همکاری‌ها و حمایت زیادی را از بیرون اجتماع داشته باشد. یگانگی مکان باید در پایداری و حفظ مقصد مورد ملاحظه قرار بگیرد. حفاظت محیطی نباید نادیده گرفته شود (بادکو و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۱۳).

شکل ۲ مدل مفهومی پژوهش است و این فرضیه مطرح شده است که بین گردشگری اجتماع-محور و توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و نهادی جوامع محلی رابطه معناداری وجود دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهشی

با بررسی پیشینه تاریخی گردشگری روستایی از جمله در مناطق پیراشهری ایران می توان گفت گردشگری در نواحی روستایی کشور از دیرباز جایگاه خاص خود را داشته است. گرچه تحقیقات کمی در این خصوص همچنین در زمینه گردشگری اجتماع محور روستایی انجام شده است. در مطالعات انجام شده نیز معمولاً تنها چند شاخص از شاخص های این نوع از گردشگری مورد بررسی قرار گرفته است. در اینجا به بخشی از مطالعات داخلی و خارجی اشاره می شود (جدول ۱).

جدول ۱. پیشینه پژوهش

نویسنده / سال	عنوان پژوهش	یافته‌ها
امامی و همکاران (۱۴۰۰)	تبیین نقش مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه گردشگری اجتماع‌محور (مطالعه موردی: روستاهای استان گیلان)	به بررسی نقش متغیرهای کلان توسعه بر گردشگری روستایی اجتماع‌محور در استان گیلان پرداخته است براساس نتایج تحقیق، چهار شاخص اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و مدیریتی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر شاخص توسعه گردشگری اجتماع‌محور می‌گذارند.
بادکو و همکاران (۱۴۰۰)	مقاله تأثیر گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه جوامع روستایی از دیدگاه جامعه محلی	گردشگری اجتماع-محور به دنبال ایجاد منافع اقتصادی - اجتماعی، حفاظت از منابع طبیعی، حفظ هویت و فرهنگ محلی و بهبود کیفیت زندگی جامعه به‌منظور رفع نیازهای نسل‌های حال و آینده است. توسعه این نوع از گردشگری چنانچه با تقویت ظرفیت‌ها و قابلیت‌های زیرساختی جوامع محلی و توانمندی جامعه روستایی در استفاده از آن‌ها صورت گیرد، دارای بیشترین منافع خواهد بود.
فضیله دادور (خانی) منصور غنیان (۱۳۹۷)	تبیین راهبردهای توسعه گردشگری پیراشهری جامعه‌محور، مطالعه موردی منطقه کن - سولقان	مردم شناخت خوبی از پیامدهای حضور گردشگران در منطقه دارند. آنان به‌خوبی قادر به درک مزایای مثبت اقتصادی حضور گردشگران هستند و این امر نشان از بهره‌مندی اقتصادی آنان از گردشگری است.
عینالی و دیگران (۱۳۹۷)	ارزیابی نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار جوامع محلی مورد مطالعه روستاهای هدف گردشگری استان زنجان	به بررسی تأثیرات توسعه گردشگری بر اجتماعات محلی پرداخته و گردشگری روستایی را به‌عنوان یکی از سیاست‌های کارآمد برای دست‌یابی به توسعه اجتماعی - اقتصادی و تجدید حیات مناطق روستایی مورد توجه دانسته است. و عنوان داشته گردشگری روستایی به‌عنوان منبع مؤثر درآمد و بهبود اشتغال مطرح است. به‌ویژه در مناطق حاشیه روستایی که در آن صنایع سنتی کشاورزی کاهش یافته است.
ضرغام بروجنی و بذرافشان (۱۳۹۵)	مقاله میزان موفقیت توسعه گردشگری جامعه‌محور روستایی از دید جامعه محلی در روستای آسیاب‌سر، شهرستان بهشهر	گردشگری جامعه‌محور در جست‌وجوی ایجاد منافع اقتصادی برای جامعه محلی، حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگ محلی، بهبود کیفیت زندگی و توانمندسازی جامعه محلی به‌منظور رفع نیازهای نسل‌های حال و آینده است. که با وجود مزایای بسیار این نوع از گردشگری، به‌خصوص در کشورهای درحال توسعه، اجرای آن در عمل با مشکلاتی هم راه است
Zielinski, S., Kim, S., Botero(2020)	چرا گردشگری جامع محور و گردشگری روستایی در کشورهای توسعه یافته و درحال توسعه عملکرد متفاوتی دارد	بسیاری از استراتژی‌های گردش محور که در کشورهای درحال توسعه در دست اجرا هستند معمولاً به‌صورت پروژه محور و تجربه کشورهای توسعه یافته است ولی اینکه تا چه میزان می‌توانند موفق باشند نیاز به مطالعه دارند زیرا منابع مالی گردشگری در کشورهای توسعه یافته از طریق ابتکارات شخصی تا مین می‌شود ولی در کشورهای درحال توسعه مردم محلی توان مالی و ظرفیت‌های محدودی دارند.
Sartika & Vagadinatha (2019)	عوامل موفقیت گردشگری اجتماع‌محور در اندونزی	گردشگری اجتماع‌محور در سطح روستاهای کشورهای درحال توسعه موفق نبود لذا به دنبال یک مدل مفهومی مبتنی بر گردشگری آبی، شبیه تجربه تایلند برای روستاهای اندونزی می‌باشد. در این پژوهش سه عامل، مالکیت، مشارکت و مسئولیت به‌عنوان عوامل تعیین کننده در مدیریت موفقیت آمیز گردشگری جامعه‌محور شناسایی شده است به‌ویژه عامل مسئولیت نقش ارزنده تری در موفقیت گردشگری جامع محور در اندونزی دارد.
Tsung Hong Lee and Fan Hol Jan (2019)	آیا گردشگری اجتماع‌محور منجر به توسعه پایدار می‌شود؟	با بررسی نظریات افراد جامعه پایداری گردشگری مورد ارزیابی قرار گرفت، نتیجه‌ی تحقیق بر این اساس شد که درک ساکنان در مراحل مختلف تکمیل پرسشنامه متفاوت بوده است، بنابراین مدیران باید فرصت‌های توسعه را در نظر بگیرند و راهبردهای مناسب را در مراحل مختلف اجرا نمایند

<p>در پژوهشی به بررسی آینده گردشگری در سال ۲۰۲۰ پرداخته‌اند و پنج عامل کلیدی انسانی، جغرافیایی، اقتصادی، فن آوری و محیط زیست را در آینده صنعت گردشگری مؤثر دانسته است. لذا مدیران آینده گردشگری باید استراتژی‌های جدیدی اتخاذ نمایند از جمله در صنعت فن آوری موضوع گردشگری مجازی مطرح خواهد شد. لذا ترکیب ایده‌های جدید و اتخاذ استراتژی‌های بازاریابی در موفقیت آینده صنعت گردشگری می‌تواند بسیار اثر گذار باشد.</p>	<p>بررسی آینده گردشگری در سال ۲۰۲۰</p>	<p>Anwar, S. & Hamilton, J. (2015),</p>
<p>ذی‌نفعان این نوع از گردشگری را فرصتی مناسب برای منفعت بردن جامعه می‌دانستند. باین وجود به مشکلات آن نیز آگاه بودند. از نظر آن‌ها مشکلات عبارت بودند از: کمبود مهارت و دانش جامعه محلی در ارتباط با گردشگری و عدم حمایت مستمر از آن‌ها. طبق نتایج این پژوهش، موفقیت بالقوه توسعه CBT به منبع و شرایط تأمین بودجه، توانایی تیم مدیریتی بستگی دارد.</p>	<p>مسائل مدیریتی و سازمانی مرتبط با گردشگری جامعه محور روستایی</p>	<p>King and Tolkach(2015)</p>

همان‌گونه که مشاهده شد مطالعات بسیار اندکی در رابطه با گردشگری جامعه محور و توسعه سکونتگاه‌های روستایی به‌ویژه توسعه روستایی با ویژگی روستاهای ساحلی وجود دارد. بسیاری از این مطالعات نیز تنها بخشی از اجزای آن را مورد مطالعه قرار داده‌اند هم‌چنین، اکثر مطالعات به ارزیابی این نوع از گردشگری از دیدگاه نخبگان یا بخش خاصی از گردشگران پرداخته‌اند و کمتر دیدگاه جامعه محلی را در این خصوص در نظر گرفته‌اند. در این پژوهش تلاش شده است تمام زوایای این نوع از گردشگری از دید مردم محلی مورد بررسی قرار گیرد.

روش‌شناسی

روش پژوهش این تحقیق توصیفی - تحلیلی است. نوع آن پیمایشی است. جامعه آماری آن روستایان سکونتگاه‌های مناطق ساحلی شهر بوشهر است که شامل سه روستای (هلیله، بندرگاه و جزیره شیف) با جمعیتی معادل ۸۷۷۸ نفر زن و مرد است (جدول ۵). از این تعداد ۴۰۰ نفر با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده و براساس فرمول کوکران به‌عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شده است گردآوری داده‌های مورد نیاز با استفاده از روش اسنادی و میدانی بوده، روش میدانی نیز مبتنی بر ابزار پرسش‌نامه است. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۵ محاسبه شده است. که در حد مطلوب تأیید شد. برای سنجش مفهوم اصلی تحقیق، یعنی ارزیابی و سنجش اثرات گردشگری اجتماع محور بر توسعه سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر که پس از تأیید اعتبار محتوایی، با رجوع به متخصصان (اعتبار صوری) و اطمینان از پایایی آن‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، در نمونه‌های اصلی تحقیق اجرا شد. هم‌چنین در این تحقیق به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری (توصیفی و استنباطی) در محیط نرم‌افزار SPSS, AMOS استفاده شده است. به منظور سنجش اثرات شاخص‌ها بر گویه‌ها در مناطق پیراشهری بوشهر هم‌چنین بررسی میزان موفقیت CBT در روستاهای مورد مطالعه از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به پنج گزینه‌ای بودن پاسخ‌ها، ارزش آزمون عدد (۳) در نظر گرفته شده است. در همین راستا به منظور تشخیص مناسب بودن داده‌های مربوط به مجموعه متغیرهای مورد تحلیل در خصوص انواع پایداری از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نیز استفاده شده است (جدول ۲).

ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرها

همان‌طور که از جدول فوق استنباط می‌شود در خصوص نتایج آزمون همبستگی سطح معناداری آزمون همبستگی بین تمامی مؤلفه‌های توسعه پایدار کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است. لذا این گونه برداشت می‌شود که بین تمامی مؤلفه‌های توسعه پایدار همبستگی و ارتباط مثبت و مستقیم و معناداری وجود دارد.

جدول ۲. آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرها

متغیرهای تحقیق		توسعه اقتصادی	توسعه اجتماعی	توسعه فرهنگی	توسعه نهادی	توسعه زیست محیطی
توسعه اقتصادی	مقدار همبستگی	۱				
	سطح معناداری	.				
توسعه اجتماعی	مقدار همبستگی	۰/۲۹۶	۱			
	سطح معناداری	۰/۰۰	.			
توسعه فرهنگی	مقدار همبستگی	۰/۲۶۱	۰/۳۳۴	۱		
	سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	.		
توسعه نهادی	مقدار همبستگی	۰/۳۱۹	۰/۳۱۴	۰/۳۳۳	۱	
	سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	.	
توسعه زیست محیطی	مقدار همبستگی	۰/۲۳۶	۰/۳۲۴	۰/۳۴۱	۰/۳۳۵	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	.

در این پژوهش برای ۵ مؤلفه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، نهادی و محیط زیست از ۴۰ گویه استفاده گردیده است (جدول ۳).

جدول ۳. گویه‌های مرتبط به هر شاخص تحقیق

نام متغیر	شاخص	گویه‌ها
توسعه روستایی	اقتصادی	افزایش درآمد، کاهش بیکاری، افزایش اشتغال، ایجاد تقاضا نسبت به کالای جدید، کیفیت شغلی، امنیت شغلی، کیفیت درآمد و ثروت، مسکن، فرصت‌های شغلی، ایجاد نهادهای مالی، ایجاد بازارهای محلی مناسب،
	اجتماعی	تقویت نقش گروه‌های مردمی، کاهش فقر، تعامل اجتماعی، مشارکت، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، همبستگی اجتماعی، امنیت عمومی، انسجام بافت سنتی روستا، ارتقا سطح استانداردهای زندگی، تقویت کیفیت زندگی، میزان مهاجرت، ارتقای مهارت‌های فردی
	فرهنگی	سطح سواد، توسعه امکانات فرهنگی، فضاهای تفریحی، تبلیغات و اطلاع‌رسانی، مراکز اقامتی، تبادلات فرهنگی، افزایش آگاهی، تقویت فرهنگ بومی و آداب و رسوم محلی
	نهادی	برنامه‌ریزی و آینده‌نگری در محیط روستایی، نقش مدیریت روستایی در برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری، هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با توسعه انواع گردشگری در منطقه
	زیست محیطی	افزایش میزان توجه به محیط زیست، دفع بهداشتی فاضلاب، سیستم جمع‌آوری زیاده، بهداشت محلی، آلودگی‌های صوتی، هوا و محیط، گسترش فضای سبز

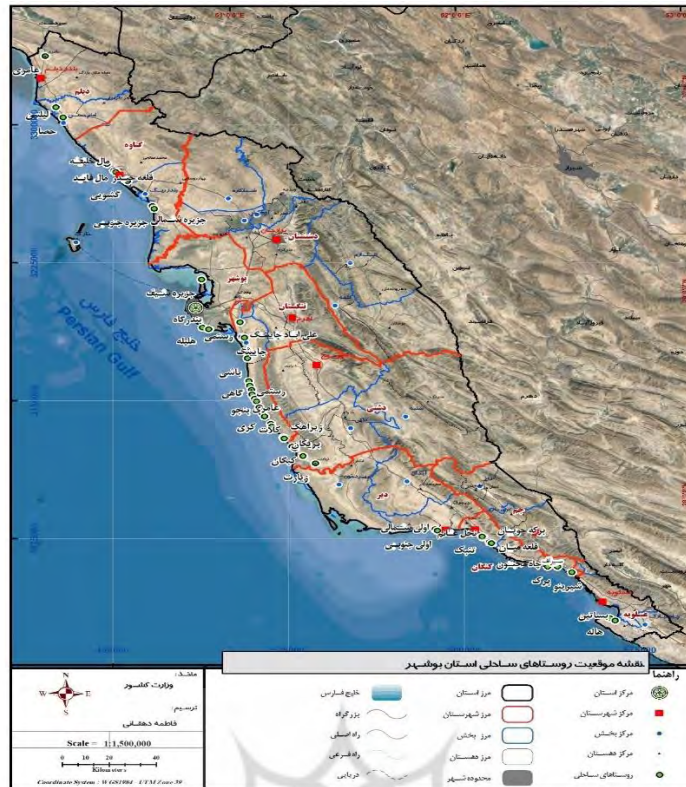
جدول ۴. شاخص‌های توصیفی مقیاس‌های پژوهش

متغیرها	تعداد گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
توسعه اقتصادی	۸	۳/۳۸۶	۰/۸۲۴	۱	۵
توسعه اجتماعی	۱۲	۳/۳۲۲	۰/۸۶۴	۱/۲۵	۵
توسعه فرهنگی	۶	۳/۴۲۳	۰/۸۷۱	۱	۵
توسعه نهادی	۶	۳/۳۶۶	۰/۸۵۴	۱	۵
توسعه زیست‌محیطی	۸	۳/۳۹۷	۰/۸۴۵	۱/۲۵	۴/۸۸

استان بوشهر در جنوب غربی ایران و در فاصله ۲۷ درجه و ۱۶ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۱۷ دقیقه عرض جغرافیایی و ۵۰ درجه و ۵ دقیقه و تا ۵۲ درجه و ۵۷ دقیقه طول جغرافیایی قرار دارد. این استان حدود ۲۳۱۹۷/۴۶ کیلومترمربع مساحت و ۹۱۶/۳۴ کیلومتر مرز ساحلی با دریای خلیج فارس دارد. براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، جمعیت استان بوشهر در این سال ۱۱۶۳۴۰۰ نفر بوده است. سهم جمعیتی استان بوشهر از کل کشور معادل ۱/۴۵ درصد بوده که در بین ۳۱ استان کشور رتبه ۲۲ را از نظر دارا بودن جمعیت به خود اختصاص داده بود. متوسط نرخ رشد سالانه جمعیت در سال‌های ۹۵-۱۳۹۰ برای کل کشور ۱/۲۴ درصد و برای استان بوشهر ۲/۴ درصد به‌دست آمده است. براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، جمعیت نقاط شهری ۸۳۵۹۵۵ نفر و روستایی با جمعیت غیر ساکن استان بوشهر برابر با ۳۲۷۴۴۵ نفر بوده است. در حالی که در این سال نرخ شهرنشینی برای کل کشور ۷۴ درصد بوده است این نرخ در استان بوشهر ۷۱/۹ درصد می‌باشد. روستاهای مورد مطالعه این پژوهش به لحاظ جغرافیایی و تقسیمات کشوری در شهرستان بوشهر قرار دارد. شهرستان بوشهر دارای سه بخش مرکزی، خارک و چغادک بوده و متشکل از ۴ شهر بوشهر، خارک، چغادک و عالیشهر، ۴ دهستان و ۴۱ آبادی می‌باشد. شهرستان بوشهر ۲۹۸۵۹۴ نفر جمعیت دارد که از این تعداد ۲۷۳۵۷۷ نفر ساکن مناطق شهری و ۲۵۰۱۷ نفر ساکن مناطق روستایی هستند. از نظر جمعیتی در میان شهرهای استان بوشهر، بندر بوشهر با ۲۲۳۵۰۴ نفر جمعیت دارای بالاترین جمعیت شهری است. محدوده مورد مطالعه پژوهش حاضر از لحاظ مکانی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر می‌باشد (جدول ۵). تعداد سکونتگاه‌های روستایی ساحلی استان بوشهر ۴۵ روستا است. (شکل شماره ۲) که براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، جمعیتی معادل ۶۱۵۴۰ نفر در این سکونتگاه‌ها ساکن هستند و بیشترین تعداد این جمعیت در مناطق روستایی شهرستان تنگستان قرار دارد. سه روستای ساحلی هلیله، بندرگاه و جزیره شیف پیرامون شهر بوشهر قرار دارد. جمعیت سکونتگاه‌های ساحلی شهر بوشهر ۸۷۷۸ نفر است که مجموعاً ۴۵۴۹ مرد و ۴۲۲۹ نفر زن را تشکیل می‌دهد (سالنامه آماری، ۱۳۹۹: ۳۷) (شکل ۳).

جدول ۵. سکونتگاه‌های ساحلی شهر بوشهر

ردیف	نام روستا	تعداد جمعیت	تعداد خانوار
۱	جزیره شیف	۳۹۶۵	۱۰۷۹
۲	هلیله	۲۲۶۸	۶۶۴
۳	بندرگاه	۲۵۴۵	۷۳۵

شکل ۳. موقعیت روستاهای ساحلی استان بوشهر

شکل ۴. موقعیت روستاهای ساحلی شهر بوشهر

یافته‌های پژوهش

توزیع جنسیت پاسخگویان در این پژوهش حاکی از آن است که اکثر افراد (معادل ۵۶) درصد از پاسخگویان مرد همچنین ۱۷۶ نفر (معادل ۴۴ درصد) زن، در بحث میزان تحصیلات بیشترین میزان تحصیلات مربوط به مقطع تحصیلی دیپلم می‌باشد که (معادل ۴۰/۸ درصد) را به خود اختصاص داده و کمترین مربوط به مقطع تحصیلی تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر (معادل ۴/۵ درصد) می‌باشد. در بحث گروه‌های سنی اکثریت پاسخگویان (معادل ۷۶/۵ درصد) دارای بازه سنی ۲۰ تا ۴۵ سال می‌باشند و همچنین کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۶۵ سال و بیشتر می‌باشد.

نتایج آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: " به نظر می‌رسد، گردشگری اجتماع محور بر توسعه اقتصادی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد."

جدول ۶. شناسایی وضعیت توسعه اقتصادی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

بازه اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین		اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار تی	میانگین	متغیر
حد بالا	حد پایین					
۰/۴۶۶	۰/۳۰۴	۰/۳۸۵	۰/۰۰۰	۹/۳۶۲	۳/۳۸۵	گردشگری اجتماع محور ← توسعه اقتصادی

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، سطح معناداری آزمون توسعه اقتصادی با مقدار آماره تی ۹/۳۶۲ برابر ۰/۰۰۰ و کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده است. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل بودن میانگین توسعه اقتصادی با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. از آنجایی که میانگین توسعه اقتصادی برابر ۳/۳۸۵ و بیشتر از ۳ گزارش شده می‌توان نتیجه گرفت که گردشگری اجتماع محور بر توسعه اقتصادی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد (جدول ۷).

بررسی تأثیر گردشگری اجتماع محور بر گویه‌های توسعه اقتصادی

جدول ۷. شناسایی وضعیت گویه‌های توسعه اقتصادی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

بازه اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین		اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار تی	میانگین	گویه‌های توسعه اقتصادی
حد بالا	حد پایین					
۰/۵۰	۰/۳۲	۰/۴۱۰	۰/۰۰۰	۸/۶۴۸	۳/۴۱	q1
۰/۴۶	۰/۲۸	۰/۳۷۰	۰/۰۰۰	۷/۸۴۳	۳/۳۷	q2
۰/۴۹	۰/۳۰	۰/۳۹۵	۰/۰۰۰	۸/۱۴۲	۳/۴۰	q3
۰/۴۹	۰/۳۰	۰/۳۹۵	۰/۰۰۰	۸/۰۵۷	۳/۴۰	q4
۰/۴۸	۰/۲۹	۰/۳۸۵	۰/۰۰۰	۸/۲۶۰	۳/۳۹	q5
۰/۵۲	۰/۳۲	۰/۴۱۸	۰/۰۰۰	۸/۲۸۵	۳/۴۲	q6
۰/۴۳	۰/۲۴	۰/۳۳۵	۰/۰۰۰	۶/۷۳۳	۳/۳۴	q7
۰/۴۸	۰/۲۸	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	۷/۴۴۸	۳/۳۸	q8

یکی از شاخص‌ها و ابعادی که در تحقیق مورد بررسی قرار گرفت بعد اقتصادی توسعه سکونتگاه‌های روستایی در اثر گردشگری اجتماع- محور بود شاخص‌های اقتصادی مورد بررسی عبارت‌اند از: افزایش درآمد، کاهش بیکاری، افزایش اشتغال، کیفیت شغلی، امنیت شغلی، کیفیت درآمد و ثروت، مسکن، فرصت‌های شغلی، ایجاد نهادهای مالی بود. این بعد نیز حاصل متغیر ترکیبی ۸ نماگر است که در توسعه روستایی مؤثر است. همچنین میانگین تمامی گویه‌های توسعه اقتصادی معنادار و از حد متوسط جامعه (۳) بالاتر گزارش شده است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که گردشگری اجتماع محور بر تمامی گویه‌های توسعه اقتصادی تأثیر معناداری دارد. به طوری که رابطه آماری معنی‌داری با ضریب همبستگی ۰/۲۹۶ بین این شاخص‌ها و سطح توسعه در سطح آلفا ۰/۰۵ و با اطمینان ۹۵ درصد حاصل شد (۰/۰۰۰) sig شایان ذکر است براساس محاسبه رابطه میان هر یک از ۸ شاخص اقتصادی با توسعه روستایی رابطه معنادار و مثبت با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد.

فرضیه دوم: "به نظر می‌رسد، گردشگری اجتماع محور بر توسعه اجتماعی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد."

جدول ۸. شناسایی وضعیت توسعه اجتماعی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

بازه اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین		اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار تی	میانگین	متغیر
حد بالا	حد پایین					
۰/۴۰۷	۰/۲۳۷	۰/۳۲۲	۰/۰۰۰	۷/۴۵۹	۳/۳۲۲	گردشگری اجتماع محور ← توسعه اجتماعی

همان طور که در جدول فوق ملاحظه می شود، سطح معناداری آزمون توسعه اجتماعی با مقدار آماره تی ۷/۴۵۹ برابر ۰/۰۰۰ و کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده است. لذا این گونه استنباط می شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین توسعه اجتماعی با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه ای) تأیید می شود. از آنجایی که میانگین توسعه اجتماعی برابر ۳/۳۲۲ و بیشتر از ۳ گزارش شده می توان نتیجه گرفت که گردشگری اجتماع محور بر توسعه اجتماعی سکونتگاه های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد.

بررسی تأثیر گردشگری اجتماع محور بر گویه های توسعه اجتماعی

جدول ۹. شناسایی وضعیت گویه های توسعه اجتماعی با استفاده از آزمون تی تک نمونه ای

بازه اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین	اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار تی	میانگین	گویه های توسعه اجتماعی	حد	
						پایین	بالا
۰/۴۳	۰/۲۴	۰/۳۳۸	۰/۰۰۰	۶/۸۵۰	۳/۳۴	q9	
۰/۴۴	۰/۲۳	۰/۳۳۵	۰/۰۰۰	۶/۴۹۱	۳/۳۴	q10	
۰/۴۰	۰/۲۱	۰/۳۰۸	۰/۰۰۰	۶/۲۷۶	۳/۳۱	q11	
۰/۴۲	۰/۲۳	۰/۳۲۵	۰/۰۰۰	۶/۵۱۰	۳/۳۳	q12	
۰/۴۳	۰/۲۱	۰/۳۱۸	۰/۰۰۰	۵/۷۹۷	۳/۳۲	q13	
۰/۴۲	۰/۲۱	۰/۳۱۳	۰/۰۰۰	۵/۸۳۴	۳/۳۱	q14	
۰/۳۸	۰/۱۹	۰/۲۸۸	۰/۰۰۰	۶/۱۰۵	۳/۲۹	q15	
۰/۴۲	۰/۲۲	۰/۳۲۰	۰/۰۰۰	۶/۳۲۱	۳/۳۲	q16	
۰/۴۱	۰/۲۱	۰/۳۱۰	۰/۰۰۰	۶/۳۰۷	۳/۳۱	q17	
۰/۴۹	۰/۲۹	۰/۳۹۰	۰/۰۰۰	۷/۷۷۹	۳/۳۹	q18	
۰/۴۲	۰/۲۲	۰/۳۱۸	۰/۰۰۰	۶/۲۵۹	۳/۳۲	q19	
۰/۴۰	۰/۲۱	۰/۳۰۵	۰/۰۰۰	۶/۱۸۰	۳/۳۱	q20	

مؤلفه دیگری که براساس ادبیات پژوهش مورد بررسی قرار گرفت بعد اجتماعی و نقش گردشگری اجتماع-محور در توسعه این بعد بود. برای بررسی متغیر اجتماعی شاخص هایی همچون: تقویت نقش گروه های مردمی، عدالت اجتماعی، کاهش فقر، مشارکت، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، همدلی، همبستگی اجتماعی، میزان مهاجرت، انسجام بافت سنتی روستا، ارتقای سطح استانداردهای زندگی، تقویت کیفیت زندگی، حمل و نقل مورد بررسی قرار گرفت، این مؤلفه نیز حاصل متغیر ترکیبی ۱۲نماگر است. با توجه به آزمون فوق و مقدار میانگین اکتسابی گویه های توسعه اجتماعی، سطح معناداری تمامی گویه های توسعه اجتماعی کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده اند. لذا

این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. هم‌چنین میانگین تمامی گزینه‌های توسعه اجتماعی معنادار و از حد متوسط جامعه (۳) بالاتر گزارش شده است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که گردشگری اجتماع محور بر تمامی گزینه‌های توسعه اجتماعی تأثیر معناداری دارد. براساس آزمون همبستگی پیرسون و ضریب همبستگی $0/334$ رابطه معنادار و مستقیم بین تمامی نماترهای این مؤلفه و توسعه جامعه محلی با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد ($0/000$ sig =) به عبارت دیگر، گسترش گردشگری اجتماع-محور موجب افزایش کمی و کیفی ابعاد اجتماعی در جوامع روستایی شده است و این امر توسعه جوامع محلی را در بر داشته است.

فرضیه سوم: "به نظر می‌رسد، گردشگری اجتماع محور بر توسعه فرهنگی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد."

جدول ۱۰. شناسایی وضعیت توسعه فرهنگی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیر	میانگین	مقدار تی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	بازه اطمینان ۹۵ درصدی	
					اختلاف میانگین	حد بالا / حد پایین
گردشگری اجتماع محور ← توسعه فرهنگی	۳/۴۲۲	۹/۷۰۶	۰/۰۰۰	۰/۴۲۲	۰/۳۳۷	۰/۵۰۸

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، سطح معناداری آزمون توسعه فرهنگی با مقدار آماره تی $۹/۷۰۶$ برابر $۰/۰۰۰$ و کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده است. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین توسعه فرهنگی با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. از آنجایی که میانگین توسعه فرهنگی برابر $۳/۴۲۲$ و بیشتر از ۳ گزارش شده می‌توان نتیجه گرفت که گردشگری اجتماع محور بر توسعه فرهنگی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد.

بررسی تأثیر گردشگری اجتماع محور بر گویه‌های توسعه فرهنگی

جدول ۱۱. شناسایی وضعیت گویه‌های توسعه فرهنگی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

گویه‌های توسعه فرهنگی	میانگین	مقدار تی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	بازه اطمینان ۹۵ درصدی	
					اختلاف میانگین	حد بالا / حد پایین
q21	۳/۴۲	۸/۵۲۰	۰/۰۰۰	۰/۴۱۸	۰/۳۲	۰/۵۱
q22	۳/۴۱	۸/۶۷۲	۰/۰۰۰	۰/۴۱۰	۰/۳۲	۰/۵۰
q23	۳/۳۹	۷/۹۳۹	۰/۰۰۰	۰/۳۹۰	۰/۲۹	۰/۴۹
q24	۳/۴۵	۹/۲۵۹	۰/۰۰۰	۰/۴۵۰	۰/۳۵	۰/۵۵
q25	۳/۴۶	۸/۲۱۸	۰/۰۰۰	۰/۴۵۵	۰/۳۵	۰/۵۶
q26	۳/۴۲	۸/۵۶۰	۰/۰۰۰	۰/۴۱۵	۰/۳۲	۰/۵۱

یکی از ابعاد و مؤلفه‌های مورد بررسی در تحقیق شاخص‌های فرهنگی و سنجش تأثیر گذاری گردشگری اجتماع-محور بر این شاخص‌ها بود. جهت بررسی شاخص‌های به دست آمده در بعد فرهنگی اعم از افزایش سطح سواد، توسعه امکانات فرهنگی، فضاهای تفریحی، تبلیغات و اطلاع‌رسانی، مراکز اقامتی، تبادلات فرهنگی، افزایش آگاهی، تقویت فرهنگ بومی و آداب و رسوم محلی مورد بررسی قرار گرفت، این مؤلفه حاصل متغیر ترکیبی ۶ نماگر است. با توجه به آزمون فوق و مقدار میانگین اکتسابی گویه‌های توسعه فرهنگی، سطح معناداری تمامی گویه‌های توسعه فرهنگی کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده‌اند. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. هم‌چنین میانگین تمامی گویه‌های توسعه فرهنگی معنادار و از حد متوسط جامعه (۳) بالاتر گزارش شده است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که گردشگری اجتماع محور بر تمامی گویه‌های توسعه فرهنگی تأثیر معناداری دارد. نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون با سطح معنی‌داری ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$) نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین توسعه شاخص‌های این مؤلفه با گردشگری اجتماع-محور وجود دارد. هم‌چنین، براساس محاسبات میان هر یک از ۶ شاخص فرهنگی با سطح توسعه روستایی، بین همه شاخص‌های این مؤلفه با توسعه فرهنگی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر رابطه معنی دار و مثبتی با سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد.

فرضیه چهارم: "به نظر می‌رسد، گردشگری اجتماع محور بر توسعه نهادی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد."

جدول ۱۲. شناسایی وضعیت توسعه نهادی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیر	میانگین	مقدار تی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	بازه اطمینان ۹۵ درصدی	
					اختلاف میانگین	حد بالا / حد پایین
گردشگری اجتماع محور ← توسعه نهادی	۳/۳۶۵	۸/۵۶۷	۰/۰۰۰	۰/۳۶۵	۰/۲۸۱	۰/۴۴۹

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، سطح معناداری آزمون توسعه نهادی با مقدار آماره تی ۸/۵۶۷ برابر ۰/۰۰۰ و کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده است. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین توسعه نهادی با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. از آنجایی که میانگین توسعه نهادی برابر ۳/۳۶۵ و بیشتر از ۳ گزارش شده می‌توان نتیجه گرفت که گردشگری اجتماع محور بر توسعه نهادی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد.

بررسی تأثیر گردشگری اجتماع محور بر گویه‌های توسعه نهادی

جدول ۱۳. شناسایی وضعیت گویه‌های توسعه فرهنگی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

بازه اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین		اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار تی	میانگین	گویه‌های توسعه نهادی
حد بالا	حد پایین					
۰/۴۶	۰/۲۸	۰/۳۷۰	۰/۰۰۰	۷/۷۳۴	۳/۳۷	q27
۰/۴۷	۰/۲۸	۰/۳۷۳	۰/۰۰۰	۷/۶۱۹	۳/۳۷	q28
۰/۴۸	۰/۲۸	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	۷/۵۲۲	۳/۳۸	q29
۰/۴۶	۰/۲۷	۰/۳۶۸	۰/۰۰۰	۷/۵۶۲	۳/۳۷	q30
۰/۴۹	۰/۲۸	۰/۳۸۵	۰/۰۰۰	۷/۵۱۷	۳/۳۹	q31
۰/۴۲	۰/۲۳	۰/۳۲۳	۰/۰۰۰	۶/۵۲۹	۳/۳۲	q32

یکی دیگر از شاخص‌ها و ابعاد که در تحقیق مورد بررسی قرار گرفت بعد نهادی توسعه روستایی در اثر گردشگری اجتماع- محور بود شاخص‌های محیطی مورد بررسی عبارت‌اند برنامه‌ریزی و آینده‌نگری در محیط روستایی، نقش مدیریت روستایی در برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری، هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با توسعه انواع گردشگری در منطقه این بعد نیز حاصل متغیر ترکیبی ۶ نماگر است که در توسعه روستایی مؤثر است. سطح معناداری آزمون توسعه نهادی با مقدار آماره تی ۸/۵۶۷ برابر ۰/۰۰۰ و کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده است. با توجه به آزمون فوق و مقدار میانگین اکتسابی گویه‌های توسعه نهادی، سطح معناداری تمامی گویه‌های توسعه نهادی کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده‌اند. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. هم‌چنین میانگین تمامی گویه‌های توسعه نهادی معنادار و از حد متوسط جامعه (۳) بالاتر گزارش شده است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که گردشگری اجتماع محور بر تمامی گویه‌های توسعه نهادی تأثیر معناداری دارد. به طوری که رابطه آماری معنی‌داری با ضریب همبستگی ۰/۳۳۳ بین این شاخص‌ها و سطح توسعه در سطح آلفا ۰/۰۵ و با اطمینان ۹۵ درصد حاصل شد ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$) شایان ذکر است، براساس محاسبه رابطه میان هر یک از ۶ شاخص نهادی با توسعه سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر رابطه معنادار و مثبت با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد.

فرضیه پنجم: "به نظر می‌رسد، گردشگری اجتماع محور بر توسعه زیست محیطی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد."

جدول ۱۴. شناسایی وضعیت توسعه زیست محیطی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

بازه اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین		اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار تی	میانگین	متغیر
حد بالا	حد پایین					
۰/۴۷۹	۰/۳۱۳	۰/۳۹۶	۰/۰۰۰	۹/۳۸۸	۳/۳۹۶	گردشگری اجتماع محور ← توسعه زیست محیطی

سطح معناداری آزمون توسعه زیست محیطی با مقدار آماره تی ۹/۳۸۸ برابر ۰/۰۰۰ و کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده است. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین توسعه زیست محیطی با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. از آنجایی که میانگین توسعه زیست محیطی برابر ۳/۳۹۶ و بیشتر از ۳ گزارش شده می‌توان نتیجه گرفت که گردشگری اجتماع محور بر توسعه زیست محیطی سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد.

بررسی تأثیر گردشگری اجتماع محور بر گویه‌های توسعه زیست محیطی

جدول ۱۵. شناسایی وضعیت گویه‌های توسعه زیست محیطی با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

بازه اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین		اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار تی	میانگین	گویه‌های توسعه زیست محیطی
حد بالا	حد پایین					
۰/۵۰	۰/۳۰	۰/۳۹۸	۰/۰۰۰	۷/۹۸۲	۳/۴۰	q33
۰/۴۸	۰/۳۰	۰/۳۹۳	۰/۰۰۰	۸/۴۱۳	۳/۳۹	q34
۰/۵۴	۰/۳۲	۰/۴۳۰	۰/۰۰۰	۷/۹۴۰	۳/۴۳	q35
۰/۴۳	۰/۲۴	۰/۳۳۸	۰/۰۰۰	۶/۹۰۴	۳/۳۴	q36
۰/۵۱	۰/۳۱	۰/۴۱۳	۰/۰۰۰	۸/۰۹۰	۳/۴۱	q37
۰/۴۶	۰/۲۸	۰/۳۶۸	۰/۰۰۰	۹/۹۷۴	۳/۳۷	q38
۰/۵۳	۰/۳۳	۰/۴۳۰	۰/۰۰۰	۸/۷۴۳	۳/۴۳	q39
۰/۵۰	۰/۳۱	۰/۴۰۵	۰/۰۰۰	۸/۲۷۴	۳/۴۱	q40

یکی دیگر از شاخص‌ها و ابعاد که در تحقیق مورد بررسی قرار گرفت بعد زیست محیطی توسعه روستایی در اثر گردشگری اجتماع محور بود شاخص‌های محیطی مورد بررسی عبارت‌اند از: دفع بهداشتی فاضلاب، سیستم جمع‌آوری زباله، بهداشت محیطی، آلودگی‌های صوتی، هوا و محیط، گسترش فضای سبز. این بعد نیز حاصل متغیر ترکیبی ۸ نماگر است که در توسعه روستایی مؤثر است. همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود با توجه به آزمون فوق و

مقدار میانگین اکتسابی گویه‌های توسعه زیست‌محیطی، سطح معناداری تمامی گویه‌های توسعه زیست‌محیطی کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده‌اند. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. هم‌چنین میانگین تمامی گویه‌های توسعه زیست‌محیطی معنادار و از حد متوسط جامعه (۳) بالاتر گزارش شده است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که گردشگری اجتماع‌محور بر تمامی گویه‌های توسعه زیست‌محیطی تأثیر معناداری دارد. به‌طوری‌که رابطه آماری معنی‌داری با ضریب همبستگی ۰/۳۳۵ بین این شاخص‌ها و سطح توسعه در سطح آلفا ۰/۰۵ و با اطمینان ۹۵ درصد حاصل شد ($\text{Sig} = ۰/۰۰۰$) شایان‌ذکر است، براساس محاسبه رابطه میان هریک از ۶ شاخص محیطی با سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر رابطه معنادار و مثبت با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد.

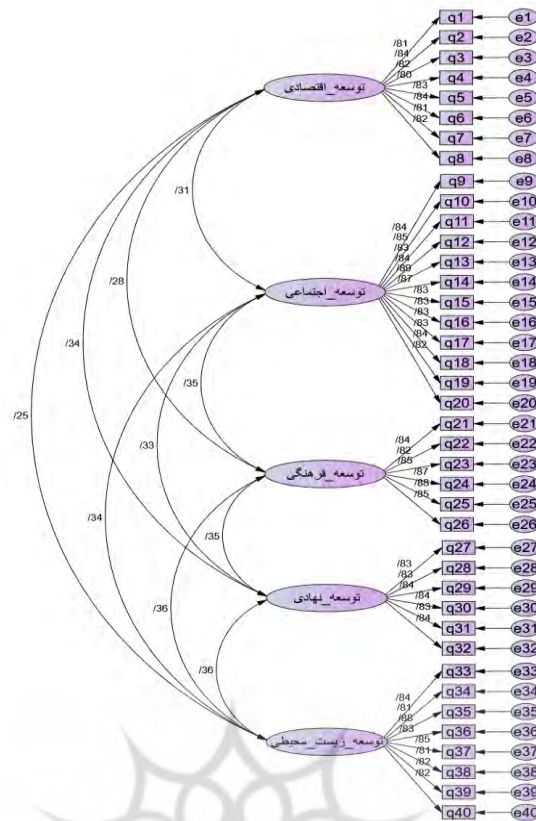
و درنهایت فرضیه اصلی پژوهش:

" به نظر می‌رسد گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد."

جدول ۱۶. شناسایی وضعیت توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی پیراشهری با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیر	میانگین	مقدار تی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	بازه اطمینان ۹۵ درصدی	
					اختلاف میانگین	حد پایین
گردشگری اجتماع‌محور ← توسعه پایدار روستایی	۳/۳۷۱	۱۲/۸۸۹	۰/۰۰۰	۰/۳۷۱	۰/۳۱۴	۰/۴۲۸

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، سطح معناداری آزمون توسعه پایدار با مقدار آماره تی ۱۲/۸۸۹ برابر ۰/۰۰۰ و کمتر از سطح خطای ۵ درصد محاسبه شده است. لذا این گونه استنباط می‌شود که فرض صفر آزمون تی تک نمونه‌ای مستقل رد و فرض مقابل آزمون مبنی بر مخالف بودن میانگین توسعه پایدار با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) تأیید می‌شود. از آنجایی که میانگین توسعه پایدار برابر ۳/۳۷۱ و بیشتر از ۳ گزارش شده می‌توان نتیجه گرفت که گردشگری اجتماع‌محور بر توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر تأثیر معناداری دارد. شکل (۵) زیر، مدل مرتبه اول تحلیل عاملی توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستاهای ساحلی پیرامون شهر بوشهر را نشان می‌دهد.

شکل ۵. بارهای عاملی استاندارد شده مدل تحلیل عاملی مرتبه اول توسعه پایدار

ضرایب استاندارد شده بارهای عاملی و مقدار معناداری تی

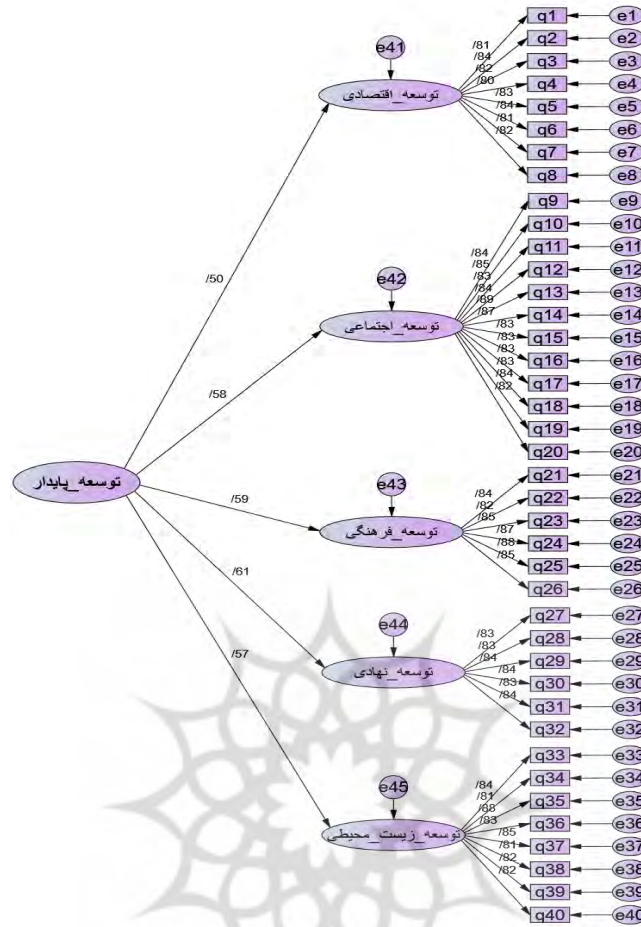
همان طور که در جدول زیر ملاحظه می شود، در مدل تحلیل عاملی مقدار کای دو به درجه آزادی ۱/۱۳۸ و کمتر از ۳ است. همچنین مقدار جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) برابر با ۰/۰۱۹ و کمتر از ۰/۰۸ است. همچنین شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) و شاخص نیکویی برازش (GFI) همگی در حد مناسبی محاسبه شده است. بنابراین در حالت کلی و با توجه به شاخص های محاسبه شده می توان برازش مطلوب مدل را نتیجه گرفت.

جدول ۱۷. شاخص های برازش مدل تحلیل عاملی مرتبه اول توسعه پایدار

مقدار برآورد شده	میزان استاندارد		نماد لاتین	شاخص های بررسی شده
۱/۱۳۸	کارمینز و مکلاور (۱۹۸۱)	کمتر از ۳	(x2/ df)	کای اسکوتر/درجه آزادی
۰/۰۱۹	هایر و همکاران (۱۹۹۸)	کمتر از ۰/۰۸	(RMSEA)	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد
۰/۹۶	بنتلر و بونت (۱۹۸۰)	بیشتر از ۰/۹	(CFI)	برازش مقایسه ای
۰/۹۶		بیشتر از ۰/۹	(IFI)	برازش فزاینده
۰/۹۰	اتزادی و فروهمند (۱۹۹۶)	بیشتر از ۰/۸	(GFI)	نیکویی برازش

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم متغیر توسعه پایدار

شکل (۶) زیر مدل مرتبه دوم تحلیل عاملی توسعه پایدار را نشان می دهد.

شکل ۶. مدل تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم توسعه پایدار روستایی

ضرایب استاندارد شده بارهای عاملی و مقدار معناداری تی و ضرایب مسیر استاندارد شده بین توسعه پایدار و مؤلفه های آن را به تصویر کشیده جدول زیر ضرایب معناداری تی و ضرایب مسیر استاندارد شده بین توسعه پایدار و مؤلفه های آن را به تصویر کشیده است.

جدول ۱۸. مقدار بار عاملی استاندارد شده و آماره تی بین متغیرها

نتیجه	آلفای کرونباخ	سطح معناداری	مقدار t	مقدار بار عاملی استاندارد شده	مؤلفه ها	متغیر
مطلوب	۰/۹۵۰	-	-	۰/۵۰۳	توسعه اقتصادی	توسعه پایدار
مطلوب		***	۶/۴۰۴	۰/۵۷۸	توسعه اجتماعی	
مطلوب		***	۶/۴۲۲	۰/۵۸۹	توسعه فرهنگی	
مطلوب		***	۶/۴۸۵	۰/۶۱۱	توسعه نهادی	
مطلوب		***	۶/۳۵۴	۰/۵۷۳	توسعه زیست محیطی	

خطوط تیره در مقادیر تی نشان‌دهنده ثابت کردن آن پارامتر در مدل می‌باشد. همان‌طور که در جدول فوق نمایان است، مقدار آماره تی توسعه پایدار با مؤلفه‌های خود معنادار و بیشتر از ۱/۹۶ برآورد شده است. لذا این گونه استنباط می‌شود که توسعه پایدار را می‌توان به پنج زیرمجموعه یا زیر مؤلفه تقسیم نمود. ضریب آلفای کرونباخ توسعه پایدار (۰/۹۵۰) نیز بیشتر از ۰/۷ محاسبه شده است و نشان می‌دهد که پایایی سازه‌ها در سطح مطلوبی قرار دارد. تمامی معیارهای آلفای کرونباخ، معناداری بارهای عاملی بین سؤالات و متغیرهای مکنون مناسب بودن مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد. بدین مفهوم که پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش همان چیزی را می‌سنجد که مدنظر پژوهشگر است.

نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر بسیاری از محققان بر ایجاد شاخص‌های گردشگری پایدار باهدف عملی کردن این مفهوم تمرکز داشته‌اند. مشارکت جامعه توسط اغلب محققان یکی از ابزارهای بسیار ضروری برای توسعه گردشگری پایدار در سطوح ملی و محلی در نظر گرفته می‌شود. مشارکت جامعه از طریق مختلف موجب گردشگری پایدار می‌شود. جوامع میزبان نقش مهمی در اجرای برنامه‌ها ایفا می‌کنند. از این رو، مشارکت آن‌ها در فرآیند برنامه‌ریزی گردشگری پایدار ضروری است. تمرکز اصلی گردشگری جامعه‌محور نیز بر مشارکت جوامع محلی در فرآیندهای توسعه و برنامه‌ریزی گردشگری پایدار است. گردشگری جامعه‌محور به‌عنوان مدل مناسب توسعه پایدار شناخته می‌شود که به دنبال حداکثر سازی منافع اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و به حداقل رساندن اثرات منفی زیست- محیطی است. در راستای این نوع گردشگری، توانمندسازی و توسعه جوامع محلی اصلی مهم و کلیدی محسوب می‌شود. گردشگری اجتماع‌محور از طریق نفع اقتصادی مقصد از گردشگری در کنار حفظ محیط طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، منجر به ماندگاری و پایداری بلندمدت گردشگری می‌شود، همچنین گردشگری جامعه‌محور روشی برای جریان سود در بین همه کسانی است که تحت تأثیر گردشگری هستند در واقع این نوع گردشگری، گردشگر به‌عنوان بخشی از جامعه با اجتماع ارتباط متقابل دارد و منجر به رشد دانش و توسعه در جامعه محلی می‌شود. نتایج به‌دست آمده در این پژوهش نشان داد که این نتایج با اهداف گردشگری اجتماع- محور شامل ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، نهادی و محیط زیستی همخوانی دارد. از آنجایی که پژوهش حاضر در مناطق روستایی پیراشهری بوشهر انجام گرفته است و روستاهای پیراشهری با توجه به جایگاه و موقعیت فضایی، همواره تعاملات و ارتباطات بیشتری با نقاط شهری دارند نتایج حاکی از این است که از بعد اقتصادی، گردشگری روستایی جامعه‌محور از طریق منافع مالی و غیرمالی حاصل از فعالیت‌های گردشگری به بهبود معیشت جامعه محلی سکونتگاه‌های پیراشهری کمک می‌کند. همچنین به لحاظ اجتماعی گردشگری اجتماع- محور باید منجر به حفظ ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی شده و انسجام و همکاری را در جامعه تقویت کرده و منجر به افزایش اعتماد به نفس و غرور جامعه شود. بیشترین اثر اجتماعی گردشگری در روستاهای پیراشهری مربوط به کاهش مهاجرت و افزایش خانه‌های دوم در روستا است. بارونق گردشگری علاوه بر بهبود برخی شاخص‌های اجتماعی روستا، میزان تعاملات و پیوندهای روستایی- شهری نیز افزایش یافته که بسیاری از آن‌ها نیز مثبت ارزیابی می‌شوند. تحقیقات پیونگ (۲۰۰۹)، بلسیک و همکاران (۲۰۱۴)، عینالی و همکاران (۱۳۹۷) و صفری و صادقی (۱۳۹۸) نیز به اثرات اجتماعی گردشگری اشاره دارند و تحقیق حاضر به‌صورت موردی این موضوع را تأیید می‌نماید. تحقیقات ذکر شده بیشتر در روستاهای غیر پیراشهری انجام شده است. تحقیق حاضر این اثرات اجتماعی را در روستاهای پیراشهری ساحلی به گونه

دیگر تأیید می‌نماید. تمرکز گردشگری روستایی جامعه‌محور بر حفاظت از محیط‌زیست و فرهنگ است که پایداری گردشگری روستایی جامعه‌محور را فراهم می‌کند. تضمین پایداری بدین معنی است که تعادل مناسب بین ارکان زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی، مدیریت و مشارکت جامعه محلی برقرار شود. گردشگری می‌تواند منجر به بهبود کیفیت خدمات بهداشتی روستا، تغییر کاربری کشاورزی به مسکونی و خدماتی، کمیت و کیفیت ساخت‌وساز روستایی گردد. تغییر کاربری کشاورزی به گردشگری و خدماتی از مهم‌ترین اثرات کالبدی قابل تأمل است که علاوه بر کاهش جایگاه کشاورزی، به رونق فعالیت‌های خدماتی و افزایش ارزش زمین در روستا منجر شده است. نتایج گویای این است که تفاوتی میان دیدگاه افراد نسبت به نقش آفرینی گردشگری در روستای پیراشهری وجود ندارد. در حقیقت تمامی افراد با سنین مختلف نسبت به اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی گردشگری در روستا، یک دیدگاه یکسان و مشترک دارند و همه آن‌ها به اثرات مثبت گردشگری تأکید دارند. نتایج تحقیقات برایدن هن (۲۰۰۴)، کریمی-نیا و همکاران (۲۰۱۴) و بهرامی (۱۳۹۵) نیز به گونه‌ای تأییدکننده این نکته در مکان‌های مختلف روستایی هستند و تحقیق کنونی به طریق دیگری این موضوع را در روستاهای ساحلی پیرامون شهری تأیید می‌نماید. نتیجه آنکه گردشگری با نقش آفرینی در روستاهای پیراشهری علاوه بر اینکه اثرات مختلفی را از نظر اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در روستا ایجاد نموده است، برخی تعاملات پیوندهای روستایی-شهری را نیز دچار تحول نموده است. از لحاظ نهادی هم در توانمندسازی زنان و افزایش اعتماد و باور نسل جوان جهت کارآفرینی و استقلال مالی تأثیرگذار بوده و در نهایت با توجه به اینکه حفاظت از منابع طبیعی نیز از دیگر اهداف اساسی توسعه گردشگری اجتماع‌محور می‌باشد. توجه به محیط‌زیست و حفاظت از منابع طبیعی با گسترش این نوع گردشگری مدنظر بوده و چنانچه اجتماعات روستایی در قالب نهادهای مردمی متشکل در تشخیص و اولویت‌بندی نیازهای اساسی خود همراه با نهادهای دولتی تسهیلگر پیش‌قدم شوند، این امر می‌تواند بسیاری از برنامه‌ها و فعالیت‌ها را کارآمد و اثربخش کند.

با توجه به اهمیت نقش گردشگری اجتماع‌محور در توسعه سکونتگاه‌های روستایی و اجتماع محلی راهکارهای زیر جهت زمینه‌سازی این نوع از گردشگری در جامعه محلی پیشنهاد می‌شود:

- آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگران به منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم با توجه به اختلافاتی که در این زمینه وجود دارد؛
- حمایت از تشکیل گروه‌ها و انجمن‌های محلی در رابطه با گردشگری و تلاش در جهت بیشتر کردن آگاهی‌های جامعه محلی در خصوص پذیرش گردشگران و مشارکت دادن آن‌ها در تصمیم‌گیری‌ها و اجرای اقدامات عمرانی و توسعه‌ای در سطح محدوده و منطقه؛
- با توجه به ورود گردشگران به دلیل نبود سرمایه کافی و عدم مسئولیت‌پذیری افراد نسبت به منطقه تفریحی، می‌توان با ایجاد یک سازمان محلی- مردمی به امور مرتبط به گردشگری در این روستاها پردازند بطوریکه با گرفتن عوارض در ورودی مناطق تفریحی درآمد حاصل از آن صرف بهبود و بهسازی و ارائه خدمات بیشتر در این روستاها گردد (تعریض و بهسازی جاده‌ها، نصب لوله آب، ایجاد سطل زباله، سرویس بهداشتی و...)
- از آنجاکه افراد جوان‌تر تمایل بیشتری به حمایت از گردشگری روستایی دارند، برنامه‌ریزی و ایجاد مشوق‌های لازم برای سرمایه‌گذاری جوانان در حوزه گردشگری در ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری این قشر مؤثر خواهد بود؛

- خارج ساختن عملیات اداری و سرمایه گذاری بخش خصوصی و روستاییان از روندهای مرسوم و گسترده اداری و به راه انداختن کار آن‌ها در کمترین فاصله زمانی؛
- ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌های اصلی گردشگری ساحلی، از جمله امکانات اقامت، حمل و نقل، پلاژها، ورزش های ساحلی و دریایی و غیره؛
- با توجه به شرایط فرهنگی جامعه ایجاد محیط‌های گردشگری و تفریحی در سواحل ویژه بانوان و کودکان یک ضرورت محسوب می گردد؛
- حمایت از سرمایه گذاران بخش خصوصی و ایجاد مشوق‌های لازم برای سرمایه گذاران خصوصی بخش گردشگری جهت ایجاد زیرساخت‌های گردشگری ساحلی؛
- ایجاد، بهبود و توسعه زیرساخت‌ها از جمله جاده‌های روستا، توسعه‌ی فناوری ارتباطات و غیره؛ و
- احداث اقامتگاه‌های ارزان قیمت در مجموعه یا در داخل روستا به منظور اقامت گردشگران.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از رساله دکتری جامعه‌شناسی نویسنده اول «فاطمه دهقانی» با عنوان «ارزیابی تأثیر گردشگری اجتماع محور بر توسعه روستایی (مورد مطالعه: روستاهای ساحلی استان بوشهر)» است.

منابع

- ارجمند سیاه پوش، اسحاق. ۱۳۹۴. ارزیابی متغیرهای وضعیت توسعه پایدار شهری در شهر اندیمشک و ارائه مدل متناسب، تهران، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۸(۱)، صص ۶۷-۸۳.
- ازکیا، مصطفی وایمانی، علی. ۱۳۸۷. توسعه پایدار روستایی، تهران: اطلاعات.
- اسماعیل زاده، حسن و صراف، مظفر و توکلی نیا جمیله. ۱۳۹۰. تحلیلی بر رویکردهای توسعه گردشگری در اجتماعات محلی، فصلنامه علوم محیطی سال نهم، شماره دوم، زمستان.
- الوانی، سید مهدی. ۱۳۷۲. سازوکارهای لازم برای توسعه پایدار جهانگردی، خلاصه مقالات برگزیده دومین اجلاس جهانگردی (فرهنگ و توسعه)، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- بروجنی، حمیدضراغام و بذرافشان، شیما. ۱۳۹۵. میزان موفقیت توسعه گردشگری جامعه محور روستایی از دید جامعه محلی (مطالعه موردی: روستای آسیاب سر، شهرستان بهشهر)، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی روستایی، سال ۵(۱۶)، صص ۱۳۶-۱۱۹.
- تولایی، سیمین، سلیمانی، محمد، جهانی دولت آباد، محمد و جهانی دولت آباد، اسماعیل. ۱۳۹۶. نقش مشارکت جوامع محلی در صنعت گردشگری پایدار (مطالعه موردی: سرعین)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۹(۱)، صص ۹۵-۱۱۳.
- حسنلو، لیلا، عزیز پور، فرهاد و جلالیان، حمید. ۱۳۹۷. ارزیابی نقش مدیریت روستایی در پایداری روستاها مطالعه موردی: دهستان دستجرد (شهرستان طارم). جغرافیا و توسعه، ۵۲، صص ۱۵۷-۱۷۴.
- حسین زاده، عرفانه، شمس الدینی، علی، قربان نژاد، ریباز، توکلان، علی. ۱۴۰۰. تحلیل نقش گردشگری تغذیه بر پایداری اقتصاد نواحی روستایی استان مازندران، فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی، سال دهم، شماره سوم (۳۷).
- دهشیری، محمدرضا. ۱۳۹۵. جهانی شدن و توسعه پایدار، فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۴(۲)، صص ۶۴-۷۵.

- رضوانی، محمدرضا. ۱۳۸۷. توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات دانشگاه تهران.
- رضوانی، محمدرضا و بیات، ناصر. ۱۳۹۳. تحلیل جایگاه گردشگری روستایی در برنامه‌های کلان توسعه‌ی کشور با تأکید بر برنامه‌های پنج‌ساله‌ی توسعه‌ی ملی، مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری سال سوم، شماره تابستان.
- رضوانی، محمدرضا، فرجی‌سبکبار، حسنعلی، دربان‌آستانه، علیرضا و کریمی، سید هادی. ۱۳۹۶. تحلیل نقش عوامل و شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر در برندسازی مقصدهای گردشگری روستایی، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۶(۲۳)، صص ۱۰۵-۱۳۶.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و رضوانی نژاد، یاسر و مهدی پور، طاهر. ۱۳۹۶. سنجش رضایت گردشگران از مقاصد گردشگری ساحلی مناطق روستایی استان گیلان، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۹، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۶، صص ۵۷۱-۵۸۵.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و قادری، اسماعیل. ۱۳۸۱. نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظریه‌ای)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۶(۲)، صص ۲۳-۴۱.
- سالنامه آماری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان بوشهر. ۱۳۹۹. تهران سازمان برنامه‌بودجه کشور، ۱۴۰۰.
- شاریلی، ریچارد جولیا. ۱۳۸۰. گردشگری روستایی، رحمت‌الله منشی‌زاده و فاطمه نصیری، منشی، تهران.
- شریف‌زاده، ابوالقاسم و مرادی نژاد، همایون. ۱۳۸۱. توسعه پایدار و گردشگری روستایی، ماهنامه اجتماعی اقتصادی جهاد، خرداد و تیر شماره ۲۵۱-۲۵۰.
- شفیع‌ی ثابت، ناصر و هراتی فرد، سعیده. ۱۳۹۸. توانمندسازی ذی‌نفعان محلی برای مشارکت در توسعه پایدار گردشگری با نقش میانجی اثرات ادراک‌شده از گردشگری، فصلنامه علمی پژوهشی برنامه‌ریزی توسعه گردشگری تابستان ۱۳۹۸، دوره ۸، شماره ۲، صص ۷۱-۹۰.
- شمس‌الدینی، علی. ۱۳۸۹. گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستای نمونه موردی: روستای فهلیان، مجله مسکن و روستا، شماره ۱۳۱ پاییز.
- شمس‌الدینی، علی. ۱۳۹۳. امیری، محمدرضا، تجزیه و تحلیل عوامل مرتبط با توسعه صنعت گردشگری در شهرستان ممسنی با استفاده از مدل SWOT، اولین همایش بین‌المللی علمی-راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران چالش‌ها و چشم‌اندازها.
- صفری علی‌اکبری، مسعود و صادقی، حجت‌الله. ۱۳۹۹. اثرات گردشگری در تحولات سکونتگاه‌های پیراشهری شهرستان ایزده، مجله توسعه فضاهای پیراشهری، سال دوم، پاییز و زمستان، پیاپی ۴.
- عینالی، جمشید، فراهانی، حسین، چراغی، مهدی و عباسی، فریبا. ۱۳۹۷. ارزیابی نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار جوامع محلی (مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری- استان زنجان)، فصلنامه گردشگری و توسعه، ۷(۲)، صص ۱۹۳-۱۷۱.
- فال سلیمان، محمود. میکانیکی، جواد. و اقتداری، مهشاد. ۱۳۹۸. تحلیل فضایی عملکرد مدیریت دهیاری‌ها در فرآیند توسعه روستایی (مورد: دهستان‌های شهرستان عنبرآباد در استان کرمان)، برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۴(۲)، صص ۳۴-۲۵.
- کرمی دهکردی، مهدی، کلاتری، خلیل و خراسانی، محمدامین. ۱۳۹۵. واکاوی کیفی مشکلات گردشگری روستایی در استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از نظریه مبنایی با تأکید بر روستای دیمه شهرستان کوهرنگ، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۵(۱۹)، صص ۱۷۵-۱۹۸.

- محمدی حمیدی، سمیه و سبحانی، نوبخت (۱۳۹۷) ارزیابی شاخص‌های توسعه پایدار در منطقه خاورمیانه با تأکید بر کشور ایران، مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۸(۲۸)، صص ۹۹-۱۱۴.
- وثوقی، لیلا، خانی، فضیله، مطیعی لنگرودی، سید حسن و رهنمایی، محمدتقی. ۱۳۸۹. ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری، بر مبنای مدل معادلات ساختاری (مطالعه موردی: منطقه کوهستانی رودبار قصران- شهرستان شمیران)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۲(۸)، صص ۶۳-۸۸.
- Asker, S., Boronyak, L., Carrard, N., & Paddon, M. 2010. **Effective community based tourism: A best practice manual**. Gold Coast: Sustainable Tourism Cooperative Research Centre.
- Balan M. Burghilea C. 2015. **Rural Tourism and its Implication in the Development of the Fundata Village**. Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol.188. No 14. Pp. 276-281
- Byrd ET, Ca'rdenas. DA. & Greenwood, JB.2008. **Factors of stakeholder understanding of sustainable tourism**. Hospitality and Tourism Research Vol.8, No.3, pp.192-204.
- Giampiccoli Sharpley, A., & Kalis, J. H. 2012. **Community-based tourism and local culture: the case of the amaMpondo**. PASOS Revista de Tourism y Patrimonio Cultural, 10(1), 173-188.
- Giampiccoli, A. & Saymaan, M.2017. **Community-based tourism, responsible tourism, and infrastructure development and poverty**. Afr J Hosp Tour Leisure.
- Kirsty Blackstock.2005. **A critical look at community based tourism**,Community Development Journal Vol 40 No 1 © Oxford University Press and Community Development Journal; all rights reserved.
- Kumar Walia, Sandeep .2020. **The Routledge Handbook of Community-Based Tourism Management Concepts, Issues & Implications Overview of community-based tourism** Publication details
- Liu, Z.2003. **Sustainable tourism development: A critique**. Journal of Sustainable Tourism, 11(6), 459-475.
- R.And J.Richard .1997.**Rural Tourism**,International Thomson Business Press,London
- Leslie, D., (Ed.). 2012. **Responsible tourism: Concepts, theory and practice**. CABI
- Murphy, K. 2012. "The Social Pillar of Sustainable Development: A Literature Review and Framework for Policy Analysis", Sustainability: Science, Practice and Policy, Vol. 8.
- Sartika, I. & Wargadinata, E. 2019. **The Success Factors of Rural Communitu Based Tourism in Indonesia**. In: Proceeding ICOGISS 2019, August 2nd-3rd, 2019, Jember, Indonesia .
- Sharpley R., & Craven B. 2001. **The foot and mouth crisis-Rural economy and tourism policy implications: A comment**. Current Issues in Tourism, 4(6), 527-537.
- Shen,F.2009. **Tourism and Sustainable Livelihoods Approach:Applicationwithin the Chinese context**, ph.D.thesis,Lincoln university.
- English Tourism Council. 2002.**working for the Countryside: A strategy for rural tourism in England**, English Tourism Council and MEW Research, 'Qualitative Research on Rural Tourism in England'. 2001-2005.
- Stamov St. Aleksieva J., and Stara Zagora Kota .2005. **Specialized tourism types**. Rural tourism. Part II.Publishing,House ,P 1(in bularian).
- Trejos, B., & Chiang, L.-H. N. 2009. **Local economic linkages to community-based tourism in rural Costa Rica**. Singapore Journal of Tropical Geography, 30(3), 373-387.
- Trejos, Bernardo and Nora Chiang, , Lan-Hung and Chi Huang wen .2008. **The Open Open Access Support Networks for Community-Based Tourism in Rural Costa Rica**, The Open Area Studies Journal, 1, 16-25.
- Tolkach, D., King, B.2015. **Strengthening Community- Based Tourism in a new resource- based island nation: Why and how?**, Tourism Management, 48, 386-398.

- Yoon, Yooshik, Dogan Gursoy, Joseph S. Chen. 2001. **Validating a tourism development theory with structural equation modeling** *Tourism Management*, Vol.22, No.4, Pages 363- 372.
- Zielinski, S., Jeong, Y., Kim, S. & Milanés, B.C. 2020. **Why Community-Based Tourism and Rural Tourism in Developing and Developed Nations are Treated Differently? A Review.** *Sustainability*, 12, 5938.
- Zielinski, S., Kim, S., Botero, C. & Yanes, A. 2020. **Factors that facilitate and inhibit community- based tourism initiatives in developing countries**, *Current Issues in Tourism*, 23:6, 723-739.
- Zielinski, S., Milanés, B.C. & Jeong, Y. 2020. **Factors that influence community-based tourism (CBT) in developing and developed countries.** *Tourism Geographies*.

